GERARD HOGAN
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2019. március 21.[1]

C-34/18. sz. ügy

Lovasné Tóth Ottília
kontra
ERSTE Bank Hungary Zrt.

(a Fővárosi Ítélőtábla [Magyarország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – Fogyasztóvédelem – Tisztességtelen feltételek – 93/13/EGK irányelv – Hatály – Jogszabályt tükröző kikötés – Melléklet – Jogerő – A 3. cikk (1) bekezdése – A feltétel tisztességtelen jellegének megítélése – A feltétel által az átlagos fogyasztóban keltett benyomás – A feltételek érthetősége – Ellentmondó nemzeti ítéletek léte”

1. A jelen ügynek az ERSTE Bank Hungary Zrt. (a továbbiakban: Bank) és Lovasné Tóth Ottília között folyamatban lévő, lakáscélú felhasználásra kötött kölcsönszerződésben szereplő kikötés tisztességes jellegére vonatkozó eljárás a tárgya. A vitatott kikötés a jelzáloghitel-szerződésben szerepel, és egyfelől úgy rendelkezik, hogy a felek kijelentik és kötelezik magukat arra, hogy az adósok számlái, valamint a Bank nyilvántartásai és könyvei alapján készült közjegyzői okiratot fogadják el mint bizonyítékot, másfelől, hogy a felek elfogadják, hogy az említett okirat alapján közvetlen végrehajtás indítható nem szerződés szerinti teljesítés esetén.

2. A Kúria (Magyarország) ugyanakkor számos ítéletet hozott a közelmúltban az alapeljárás tárgyát képezőhöz hasonló kikötéssel kapcsolatban. Ezen ítéletekben megállapította, hogy e kikötés pusztán a nemzeti közjegyzői végrehajtási eljárás létére utal, és ezért jogi szempontból nem érinti a felek peres eljárás kezdeményezésére vonatkozó jogát, sem a bizonyítási terhet.

3. A kérdést előterjesztő bíróság számára ezzel kapcsolatban különösen az kérdéses, hogy a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv (HL 1993. L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 288. o.; a továbbiakban: 93/13 irányelv) alapján mégis tisztességtelennek nyilvánítható-e ezen kikötés, lényegében azon téves benyomás indokával, amelyet e kikötés kelthet az átlagos fogyasztóban.

4. E kérdés vizsgálata előtt először a 93/13 irányelv vonatkozó rendelkezéseit kell áttekinteni.

1 Eredeti nyelv: angol.

I. Jogi háttér

A. Az uniós jog

1. A 93/13 irányelv

5. A 93/13 irányelv tizenhatodik, tizenhetedik és huszadik preambulumbekezdése a következőképpen szól:

„mivel a szerződési feltételek tisztességtelen jellegének a rögzített általános ismérvek alapján történő megítélését, különösen a felhasználók közötti szolidaritást figyelembe vevő közszolgáltatási értékesítési és szolgáltatási tevékenységekben ki kell egészíteni a különféle érintett érdekeltségek átfogó kiértékelését biztosító eszközökkel; mivel ez a jóhiszeműség követelményét valósítja meg; mivel a jóhiszeműség megítélésében különös figyelmet fordítanak a szerződő felek alkupozíciójának erősségére, arra, hogy ösztönözték-e valamilyen módon a fogyasztót a feltétel elfogadására, és hogy az árut vagy szolgáltatást a fogyasztó külön megrendelésére bocsátották-e a fogyasztó rendelkezésére; mivel a jóhiszeműséggel kapcsolatosan támasztott elvárást az eladó vagy a szolgáltató kielégíti, ha a másik féllel szemben, akinek törvényes érdekeit szem előtt kell tartania, méltányosan és tisztességesen jár el;

mivel ennek az irányelvnek az alkalmazásában a csatolt mellékletben felsorolt feltételek csak jelzés értékűnek tekinthetők, és az irányelv minimális jellege miatt ezeknek a feltételeknek a körét a tagállamok bővíthetik vagy szűkíthetik saját nemzeti jogalkotásukban;

[…]

mivel a szerződéseket egyszerű, érthető nyelven kell megfogalmazni; mivel a fogyasztó számára lehetőséget kell biztosítani, hogy megismerhesse az összes feltételt; és mivel kétség esetén a fogyasztó számára legkedvezőbb értelmezést kell irányadónak elfogadni”.

6. A 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdése kimondja:

„Azok a feltételek, amelyek kötelező érvényű törvényi vagy rendeleti rendelkezéseket, valamint olyan nemzetközi egyezmények alapelveit vagy rendelkezéseit tükrözik, amely egyezményeknek a tagállamok vagy a Közösség aláíró [helyesen: aláírói], különösen a fuvarozás területén, nem tartoznak az ebben az irányelvben előírt rendelkezések hatálya alá.”

7. A 93/13 irányelv 3. cikke értelmében:

„(1) Egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.

[…]

(3) A melléklet tartalmazza azoknak a feltételeknek a jelzésszerű és nem teljes felsorolását, amelyek tisztességtelennek tekinthetők.”

8. A 93/13 irányelv 4. cikkének (1) és (2) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„(1) A 7. cikk sérelme nélkül, egy szerződési feltétel tisztességtelen jellegét azon áruk vagy szolgáltatások természetének a figyelembevételével kell megítélni, amelyekre vonatkozóan a szerződést kötötték, és hivatkozással a szerződés megkötésének időpontjában az akkor fennálló összes körülményre, amely a szerződés megkötését kísérte, valamint a szerződés minden egyéb feltételére vagy egy olyan másik szerződés feltételeire, amelytől e szerződés függ. [Helyesen: Valamely szerződési feltétel tisztességtelen voltát – a 7. cikk sérelme nélkül – a szerződéskötés időpontjában, a szerződés tárgyát képező áru vagy szolgáltatás természetének, a szerződéskötés valamennyi körülményének, továbbá e szerződés vagy más olyan szerződés összes többi feltételének figyelembevételével kell megítélni, amelytől e szerződés függ.]

(2) A feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek.”

9. A 93/13 irányelv 5. cikke kimondja:

„Olyan szerződések esetében, amelyekben a fogyasztónak ajánlott valamennyi feltétel vagy a feltételek némelyike írásban szerepel, ezeknek a feltételeknek világosnak [helyesen: feltételeknek mindig világosnak] és érthetőnek kell lenniük. Ha egy feltétel értelme kétséges, akkor a fogyasztó számára legkedvezőbb értelmezés az irányadó. […]”

10. A 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése értelmében:

„A tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket.”

11. A 93/13 irányelv 7. cikkének (1) és (2) bekezdése szerint:

„(1) A tagállamok a fogyasztók és a szakmai versenytársak érdekében gondoskodnak arról, hogy megfelelő és hatékony eszközök álljanak rendelkezésre ahhoz, hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek alkalmazását.

(2) Az (1) bekezdésben említett eszközök olyan rendelkezéseket tartalmaznak, amelyek lehetővé teszik, hogy a nemzeti fogyasztóvédelmi jogszabályok szerint jogos érdekkel rendelkező személyek vagy szervezetek eljárást kezdeményezzenek a vonatkozó nemzeti jogszabály értelmében bíróság vagy illetékes közigazgatási hatóság előtt annak megítélésére, hogy a fogyasztókkal kötendő szerződésekben általános használatra kidolgozott szerződési feltételek tisztességtelenek-e, valamint megfelelő és hatékony eszközökkel élnek [helyesen: éljenek] azért, hogy megszüntessék az ilyen feltételek alkalmazását.”

12. A 93/13 irányelv 8. cikke a következőképpen szól:

„A tagállamok az ezen irányelv által szabályozott területen elfogadhatnak vagy hatályban tarthatnak a Szerződéssel összhangban lévő szigorúbb rendelkezéseket annak érdekében, hogy a fogyasztóknak magasabb szintű védelmet biztosítsanak.”

13. A 93/13 irányelv mellékletének 1. pontja az alábbi feltételekre hivatkozik:

„Azok a feltételek, amelyek tárgya vagy hatása az, hogy:

[…]

m) megadják a jogot az eladó vagy szolgáltató számára annak megállapítására, hogy az áruk vagy szolgáltatások megfelelnek-e a szerződésnek, illetve megadják azt a kizárólagos jogot, hogy a szerződés bármely feltételét az eladó vagy szolgáltató értelmezze;

[…]

q) kizárják vagy gátolják a fogyasztó jogainak érvényesítését peres eljárás kezdeményezése vonatkozásában, vagy más jogorvoslati lehetőség igénybevételében, különösen arra kötelezve a fogyasztót, hogy csak jogszabályi rendelkezések által nem kötött döntőbírósághoz fordulhat, jogtalanul korlátozva a rendelkezésére álló bizonyítékokat, vagy olyan bizonyítási terhet róva a fogyasztóra, amelyet az alkalmazandó jog értelmében rendesen a másik szerződő félnek kellene viselnie”.

2. A 2005/29/EK irányelv

14. A belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról szóló, 2005. május 11-i 2005/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv („Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról”, HL 2005. L 149., 229. o.) „Megtévesztő tevékenységek” című 6. cikkének (1) bekezdése értelmében:

„(1) Megtévesztőnek minősül a kereskedelmi gyakorlat, amennyiben hamis információt tartalmaz, és ezáltal valótlan, vagy bármilyen módon – ideértve a megjelenítés valamennyi körülményét – félrevezeti vagy félrevezetheti az átlagfogyasztót, még akkor is, ha az információ az alábbi elemek közül egy vagy több tekintetében tényszerűen helytálló, és feltéve bármelyik esetben, hogy ténylegesen vagy valószínűsíthetően arra készteti a fogyasztót, hogy olyan ügyleti döntést hozzon, amelyet egyébként nem hozott volna meg:

[…]

g) a fogyasztó jogai […]”

15. A 2005/29 irányelv „Megtévesztő mulasztások” című 7. cikkének (2) bekezdése értelmében:

„Megtévesztő mulasztásnak minősül az is, ha a kereskedő az (1) bekezdésben említett jelentős információt hallgat el, vagy azt homályos, érthetetlen, félreérthető, vagy időszerűtlen módon bocsátja rendelkezésre, figyelembe véve az említett bekezdésben leírt szempontokat, […] és amennyiben […] ténylegesen vagy valószínűsíthetően ahhoz vezet, hogy az átlagfogyasztó olyan ügyleti döntést hoz, amelyet egyébként nem hozott volna.”

II. Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

16. A Bank és Lovasné Tóth O., aki e szerződéssel összefüggésben kereskedelmi, üzleti vagy szakmai tevékenysége körén kívül járt el, 2008. október 27-én lakáscélú ingatlan megvásárlására kölcsönszerződést kötött. Ezért nem vitatott Lovasné Tóth O.-nak a 93/13 irányelv 2. cikkének b) pontja szerinti fogyasztói minősége.

17. Lovasné Tóth O. ugyanazon a napon megjelent a közjegyző előtt, és kijelentette, hogy a kölcsönszerződés valamennyi feltételét megértette. E nyilatkozatot a közjegyző „egyoldalú kötelezettségvállaló nyilatkozat" elnevezésű közokiratba foglalta.

18. A kölcsönszerződés I.4. pontja, amelyet a közjegyző által készített okirat is tartalmaz, a következőképpen szól:

„Felek kijelentik és kötelezik magukat arra, hogy bármely elszámolási vita, illetve banki igény kielégítése esetére, vagy a jelen okirat szerinti kölcsönből mindenkor fennálló kölcsön és egyéb tartozás mértékére, a folyósítás tényleges időpontja, a teljesítési kötelezettség lejárata megállapítása, valamint bármely egyéb, a közvetlen bírósági végrehajtás céljából szükséges tény, adat megállapítása tekintetében az Adós Banknál vezetett számlái, és a Bank nyilvántartásai, könyvei alapján készült közjegyzői okiratba foglalt ténytanúsítványt fogadják el, mint közhiteles, aggálytalan tartalmú bizonyítékot.

Ennek megfelelően a kölcsön és járulékai nem, vagy nem szerződés szerinti megfizetése esetén a végrehajtás alapjául szolgáló, mindenkor fennálló kölcsön-, és járuléktartozást, továbbá a fent hivatkozott tényeket jelen okirat mellett, az Adós Banknál vezetett számláiról, illetve a Bank nyilvántartásai, könyvei alapján készült, közjegyzői okiratba foglalt ténytanúsítvány tanúsítja, amelynek elfogadására a Felek jelen okirat aláírásával kötelezettséget vállalnak.

Felek/Adós felkéri(k) a jelen okiratot szerkesztő közjegyzőt, vagy egyébként illetékességgel bíró közjegyzőt, hogy a fenti kölcsönből fennálló kölcsön és járulékai, továbbá egyéb tartozása mértékét, továbbá a fent hivatkozott tényeket, adatokat esetleges végrehajtási eljárás kezdeményezése esetén, a Bank felkérésére az Adósok Banknál vezetett számlái, a Bank nyilvántartásai, könyvei alapján és nyilvántartásokba való betekintéssel közjegyzői tanúsítványba foglaltan tanúsítsa, e tekintetben a banktitok megtartásának kötelezettsége alól a felmentést megadják."

19. A kölcsönszerződés és az egyoldalú kötelezettségvállaló nyilatkozat szerint továbbá, ha az adós súlyos szerződésszegést követ el, például nem tesz eleget fizetési kötelezettségének, a Bank jogosult a szerződést azonnali hatállyal felmondani és a fennmaradó kölcsönösszeg és járulékai azonnali esedékességét megállapítani.

20. Lovasné Tóth O. 2016. január 5-én keresetet indított annak megállapítására, hogy a kölcsönszerződés I.4. pontja és a közjegyzői okirat ennek megfelelő rendelkezése tisztességtelen. Keresetének alátámasztására azt állította, hogy e szerződési feltétel rá nézve hátrányosan fordítja meg a bizonyítási terhet.

21. Ellenkérelmében a Bank azt állítja, hogy e feltétel nem tisztességtelen, az nem jogosítja fel a Bankot Lovasné Tóth O. teljesítésének egyoldalú megállapítására, sem a tartozása összegének meghatározására, továbbá nem korlátozza Lovasné Tóth O. igényérvényesítési lehetőségeit, és a bizonyítási terhet sem fordítja meg, mivel nem minősül tartozáselismerésnek.

22. Az elsőfokú bíróság ítéletével elutasította a keresetet. Megállapította, hogy a feltétel nem az adós teljesítésére ír elő a felekre nézve kötelező rendelkezést, nem tartalmaz tartozáselismerést, és arra történő feljogosítást sem, hogy a Bank egyoldalúan határozza meg Lovasné Tóth O. aktuális tartozását, és azt, hogy szerződésszerűen teljesített-e. Ezenfelül az, hogy Lovasné Tóth O. elismerte a közjegyzői okirat végrehajthatóságát, nem jelenti azt, hogy megfosztották attól a lehetőségtől, hogy a tartozás összegét vitassa, mivel továbbra is indíthat például végrehajtás megszüntetési (korlátozási) pert.

23. Lovasné Tóth O. fellebbezést nyújtott be a kérdést előterjesztő bírósághoz. Fellebbezésének alátámasztására azzal érvelt, hogy a feltétel alkalmas az ő és az alperes közötti egyenlőtlenség előidézésére, mert az utóbbi számára megkönnyíti az igényérvényesítés lehetőségeit, egyidejűleg megnehezíti számára a Bank könyveiben szereplő tartozás összegének vitatását.

24. Ezzel összefüggésben a kérdést előterjesztő bíróság először is kifejti, hogy a 93/13 irányelv mellékletének hatályára tekintettel ez nem egyértelmű. A melléklet magyar nyelvi változatának 1. pontja a feltételek „tárgy[ára] vagy hatás[ára]” hivatkozik, míg más nyelvi változatok, például a cseh, német, lengyel vagy szlovák a „célja vagy hatása” kifejezést használják. E szóhasználatbeli eltérésre tekintettel a kérdést előterjesztő bíróság meg kíván bizonyosodni arról, hogy ahhoz, hogy valamely kifejezés az irányelv melléklete 1. pontja q) alpontjának hatálya alá tartozzon, elegendő, hogy e feltétel célja a bizonyítási teher megfordítása.

25. Ezenfelül, amennyiben a kikötés eleget tesz a 93/13 irányelv melléklete 1. pontjának q) alpontjában szereplő követelményeknek, felmerül a kérdés, hogy továbbra is meg kell-e vizsgálni, hogy a feltétel mennyiben eredményezett a fogyasztó hátrányára egyensúlytalan helyzetet. Annak ellenére ugyanis, hogy a kérdést előterjesztő bíróság kifejtette, hogy ismert az, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a 93/13 irányelv 3. cikkének (3) bekezdésében hivatkozott melléklet mindössze példálózó és nem taxatív felsorolását tartalmazza azoknak a feltételeknek, amelyek tisztességtelennek tekinthetők, megjegyezte, hogy a 2012. április 26-i Invitel ítéletben (C-472/10, EU:C:2012:242) a Bíróság azt is kimondta, hogy „[n]oha a szóban forgó melléklet nem olyan jellegű, hogy automatikusan és önmagában állapítja meg valamely vitatott kikötés tisztességtelen jellegét, mindazonáltal olyan alapvető elemnek minősül, amelyre a hatáskörrel rendelkező bíróság e kikötés tisztességtelenségére vonatkozó értékelését alapíthatja”.

26. Másodszor a kérdést előterjesztő bíróság azt állítja, hogy a Kúria kimondta, hogy az alapeljárás tárgyát képezőhöz hasonló kikötés nem tekinthető tartozáselismerésnek, és az igényérvényesítés lehetőségei tekintetében a fogyasztó jogi helyzetét nem érinti, mivel a jogszabályok biztosítják azt a jogot, hogy pert indítson a végrehajtás megszüntetése, illetőleg a felmondás érvénytelenségének megállapítása iránt. A Kúria azt is megállapította, hogy hasonló kikötés önmagában nem hozza a fogyasztót hátrányos helyzetbe a bizonyítási teher tekintetében. Mivel ugyanis a hitelező a nyilvántartásai alapján maga dönt a szerződés felmondásról, e helyzetből értelemszerűen az következik, hogy a bizonyítás a fogyasztót terheli. Ehhez hasonlóan a nemzeti szabályozás biztosítja a hitelezőknek azt a jogot, hogy akkor is kérhessék közjegyzői tanúsítvány kiállítását, ha erről az adóssal kötött szerződésben külön nem rendelkeztek. A Kúria szerint így nem a kikötés és nem is a közjegyzői okirat változtatja meg a bizonyítási terhet oly módon, hogy a fogyasztó számára a védekezés tekintetében terhesebb legyen, hanem inkább a végrehajtási záradék és a közjegyzői ténytanúsítványra irányadó szabályok.

27. A kérdést előterjesztő bíróság ugyanakkor rámutat arra, hogy továbbra is kétségei vannak afelől, hogy az I.4. pontban szereplő kikötést úgy kell-e tekinteni, hogy az a 93/13 irányelv melléklete 1. pontjának q) alpontja alá tartozik.

28. Egyfelől kifejti, hogy e feltétel nyelvtanilag érthető, azonban annak következményei a fogyasztó számára nem egyértelműek, mert azt a látszatot kelti, hogy a szerződés megkötésével a közjegyzői ténytanúsítvány aggálytalan és közhiteles bizonyítékául szolgál a szerződésből eredő mindenkori jövőbeli tartozásának igazolására. Azt állítja, hogy mindez közvetlenül befolyásolja a fogyasztót a hitelezővel szembeni jogérvényesítéssel kapcsolatos döntésében.

29. Másfelől az I.4. pontban szereplő kikötésnek akkor is lehet a fogyasztóra nézve hátrányos hatása, ha – a Kúria értelmezése szerint – nem az eredményezi a hitelező közvetlen végrehajtás kezdeményezéséhez való jogát. A Bank valójában az I.4. pontban szereplő kikötésre való hivatkozással is elháríthatja az adóssal folytatandó valamennyi méltányos és tisztességes tárgyalást, mivel az adós csak költséges és hosszadalmas peres eljárás keretében érvényesítheti a jogait, amely idő alatt a felmondás következményeinek megakadályozása érdekében a tisztességtelen feltételeken alapuló túlfizetést is kénytelen teljesíteni.

30. Harmadszor a kérdést előterjesztő bíróság számára kérdéses, hogy az I.4. pontban szereplő kikötést nem kell-e a 93/13 irányelv 5. cikke alapján tisztességtelennek nyilvánítani. A Kúria ítéletei értelmében ugyanis az ilyen feltétel nem fordítja meg a bizonyítási terhet. Több nemzeti bíróság hasonló ügyekben azonban ellenkező értelmű határozatokat hozott. Ezen ítélkezési gyakorlat szerint a fogyasztók nincsenek olyan helyzetben, hogy felismerjék, hogy e látszólag egyértelmű feltétel valójában nem érinti a bizonyítási terhet.

31. Negyedszer a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy az I.4. pontban szereplő kikötés megszövegezése alapján a közjegyzői okiratba foglalt nyilatkozatot kizárólag az adós addigi teljesítésének a hitelezőnél nyilvántartott adatai alapján kell elkészíteni. Ezért e feltétel tekinthető úgy, hogy feljogosítja a hitelezőt annak egyoldalú megállapítására, hogy a fogyasztó szerződésszerűen teljesítette-e a kötelezettségeit, és következésképpen a 93/13 irányelv melléklete 1. pontjának m) alpontja alá eshet e feltétel.

32. E körülmények között a Fővárosi Ítélőtábla (Magyarország) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

„1) Az irányelv melléklete 1. pontjának q) alpontját úgy kell-e értelmezni, hogy az általánosan és minden további vizsgálódást szükségtelenné tevő módon közrendi szabály rangjával bíró uniós normaként tiltja általános vagy egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételként a bizonyítási kötelezettséget a fogyasztónak minősülő adósra átfordító célú vagy ilyen hatású szerződéses rendelkezés hitelező általi kikötését?

2) Amennyiben az irányelv melléklete 1. pontjának q) alpontja alapján a szerződési feltétel célját és hatását is értékelni kell, megállapítható-e az olyan szerződési feltétel fogyasztói jogokat akadályozó hatása,

– amelyre figyelemmel a fogyasztónak minősülő adós alappal feltételezi, hogy a szerződést a maga egészében, valamennyi feltételre kiterjedően a hitelező által követelt módon és mértékben teljesítenie kell abban az esetben is, ha meggyőződése szerint a hitelező által kért szolgáltatással részben vagy egészben nem tartozik,

– illetve amelynek az a hatása, hogy a fogyasztót korlátozza vagy elzárja a méltányos tárgyaláson alapuló vitarendezési módtól, mert a hitelezőnek elegendő erre a szerződési feltételre hivatkoznia ahhoz, hogy a jogvitát lezártnak tekintse?

3) Amennyiben az irányelv mellékletében felsorolt tartalmú szerződési feltételek tisztességtelenségéről is az irányelv 3. cikk (1) bekezdésében írt szempontok szerint kell dönteni, ebben az esetben megfelel-e az irányelv 5. cikkében foglalt világos és érthető megfogalmazás elvének a szerződés teljesítésével, a hitelezővel szembeni peres és peren kívüli viták rendezésével, illetőleg az

igényérvényesítéssel kapcsolatos fogyasztói döntéseket befolyásoló olyan feltétel, amely nyelvtanilag ugyan világos, de joghatása csak a nemzeti jogszabályok értelmezésével állapítható meg, amelyben egységes bírói gyakorlat a szerződéskötés időpontjában nem volt, és az ezt követő években sem alakult ki?

4) Úgy kell-e értelmezni az irányelv mellékletének 1.m) pontját, hogy az egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben is lehet tisztességtelen, ha az a fogyasztóval szerződő felet jogosítja fel egyoldalúan a fogyasztó teljesítése szerződésszerűségének megítélésére, és ezt a fogyasztó még a szerződő felek bármelyikének teljesítése előtt magára nézve kötelezőnek elismeri?"

III. Elemzés

A. A Bíróság hatásköréről és az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadhatóságáról

33. A Bank azzal érvel, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések hipotetikusak, és ezért a Bíróság nem rendelkezik hatáskörrel azok megválaszolására. A kérdést előterjesztő bíróság első, második és negyedik kérdésében szereplő feltételezésével szemben ugyanis a Bank azt állítja, hogy az alapeljárás tárgyát képező kikötés nem eredményezi a bizonyítási teher megfordulását, nem zárja ki vagy korlátozza a fogyasztó perindítási lehetőségét, és annak egyoldalú értékelését sem teszi lehetővé a Bank számára, hogy a fogyasztó teljesítette-e a szerződési kötelezettségeit. Ehhez hasonlóan a harmadik kérdésben ismertetett esettel szemben azt állítja, hogy a nemzeti ítélkezési gyakorlat valójában nem mutat eltéréseket, mivel a Kúria az alapeljárás tárgyát képezőhöz hasonló kikötés hatályáról azóta több, a közelmúltban hozott ítéletben határozott.

34. Ezzel kapcsolatban először is meg kell jegyezni, hogy amennyiben a Bank formálisan a Bíróság hatáskörét vitatja, ezen érvét úgy kell érteni, hogy az előterjesztett kérdések elfogadhatóságát vitatja. [2]

35. Másodszor az EUMSZ 267. cikkel bevezetett eljárás a Bíróság és a nemzeti bíróságok közötti együttműködés eszköze, amelynek révén az előbbi az utóbbiak által eldöntendő jogviták megoldásához szükséges támpontokat nyújt az uniós jog értelmezése terén. [3] Kizárólag az ügyben eljáró és határozathozatalra hivatott nemzeti bíróság hatáskörébe tartozik annak megítélése, hogy – tekintettel az ügy különleges jellemzőire – ítélete meghozatalához szükségesnek tartja-e az előzetes döntéshozatalt, és ha igen, a Bíróságnak feltett kérdései relevánsak-e. [4]

36. Következésképpen, amennyiben a feltett kérdések az uniós jog értelmezésére vonatkoznak, a Bíróság főszabály szerint köteles határozatot hozni. A Bíróság természetesen elutasíthatja a nemzeti bíróságok által előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelmet, ha az uniós jog kért értelmezése nyilvánvalóan semmilyen összefüggésben nincs az alapügy tényállásával vagy tárgyával, ha a probléma hipotetikus jellegű, vagy ha nem állnak a Bíróság rendelkezésére azok a ténybeli vagy jogi elemek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az elé terjesztett kérdésekre hasznos választ adhasson. [5] Az, hogy az alapeljárásban részt vevő valamelyik fél vitatja, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés az alapjogvita elbírálása szempontjából releváns, önmagában nem igazolhatja azon következtetést, hogy e kérdéseket elfogadhatatlannak kell nyilvánítani.

2 A Bíróság hatáskörrel rendelkezik arra, hogy megválaszolja a nemzeti bíróság által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdést, kivéve ha a kérdés tárgya nem tartozik az EUMSZ 267. cikk első bekezdésében meghatározott hatáskör – azaz a Szerződések értelmezése, valamint az uniós intézmények, szervek vagy hivatalok jogi aktusainak érvényessége és értelmezése – tárgyi hatálya alá.

3 2016. július 5-i Ognyanov ítélet, C-614/14, EU:C:2016:514, 16. pont.

4 2010. július 1-jei Sbarigia ítélet, C-393/08, EU:C:2010:388, 19. és 20. pont. Ezenfelül az EUMSZ 267. cikk értelmében a Bíróságnak nincs hatásköre a tények értékelésére és az uniós jog adott ügyre való alkalmazására. Lásd például: 2015. július 16-i CHEZ Razpredelenie Bulgaria ítélet, C-83/14, EU:C:2015:480, 104. pont; 2012. április 26-i Invitel ítélet, C-472/10, EU:C:2012:242, 22. pont.

5 2018. szeptember 20-i OTP Bank és OTP Faktoring ítélet, C-51/17, EU:C:2018:750, 37. pont.

37. A jelen helyzetben az ügy kérdést előterjesztő bíróság általi bemutatásából nem nyilvánvaló, hogy a kérdéseiben vázolt esetek nem felelnek meg az alapeljárás tárgyát képező helyzetnek. E körülmények mellett megítélésem szerint a Bíróság nem határozhat úgy, hogy e kérdések elfogadhatatlanok.[6]

B. Az ügy érdeméről

1. Előzetes észrevételek

38. Mivel több kérdés vonatkozik a 93/13 irányelv melléklete 1. pontja q) alpontjának értelmezésére, először is a nemzeti bíróság által a kérelmében e melléklet első mondatának szövegével kapcsolatban kifejtett kételyek eloszlatását tartom szükségesnek.

39. A jelen ügyben a 93/13 irányelv tizenhetedik preambulumbekezdése, valamint 3. cikkének (3) bekezdése alapján egyértelmű, hogy annak melléklete azon feltételek példálózó, nem teljes körű felsorolását tartalmazza, amelyek tárgyuk vagy hatásuk miatt ezen irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében tisztességtelennek *tekinthetők*.

40. Ezenkívül a 3. cikk (1) bekezdése a tisztességtelen feltétel fogalmát az egyedileg meg nem tárgyalt, olyan szerződési feltételre való utalással határozza meg, amely a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára. Ennek megfelelően a nemzeti bíróságok a felülvizsgálatuk alá tartozó feltételek tisztességtelen voltának értékelésekor kötelesek figyelembe venni e feltételek tárgyát vagy hatását.

41. Végül a Bíróság már megállapította, hogy ezen irányelv arra kötelezi a tagállamokat, hogy a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében a szerződés által megállapított formális egyensúlyt a szerződő felek egyenlőségét helyreállító, valódi egyensúllyal helyettesítsék.[7] Ez azt vonja maga után, hogy a kérdéses feltétel által kifejtett hatások jelentik a döntő tényezőt, nem pedig a feltétel megfogalmazója által követett cél.

42. E körülmények mellett úgy ítélem meg, hogy a 93/13 irányelv mellékletének 1. pontját minden nyelvi változatban úgy kell érteni, hogy az a szerződési feltételek „tárgyára vagy hatására”, és nem azok „céljára vagy hatására” utal.

43. Másodszor emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a Bíróság hatásköre kiterjed a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében és annak mellékletében szereplő tisztességtelen feltétel fogalmának, valamint annak az értelmezésére, hogy a nemzeti bíróság milyen szempontokat alkalmazhat vagy köteles alkalmazni valamely szerződési feltételnek az irányelv rendelkezéseire tekintettel történő vizsgálatakor. Ugyanakkor az említett bíróság feladata, hogy e szempontok alapján az adott tényállás sajátos körülményei függvényében az adott szerződési feltétel konkrét minősítéséről döntsön.[8]

2. Az első kérdés

44. A kérdést előterjesztő bíróság első kérdése lényegében arra irányul, hogy az irányelv melléklete 1. pontjának q) alpontját úgy kell-e értelmezni, hogy az minden olyan, egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel általános tilalmának minősül, amelynek célja vagy hatása a bizonyítási teher megfordítása, amennyiben e bizonyítási teher az alkalmazandó jog szerint egyértelműen a másik felet terheli.

6 A Bank által hivatkozott ítéletek mindegyikét a jelen eljárás tényállását megelőzően hozta a Kúria.

7 2012. április 26-i Invitel ítélet, C-472/10, EU:C:2012:242, 34. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

8 2013. november 14-i Banco Popular Español és Banco de Valencia végzés, C-537/12 ésC-116/13, EU:C:2013:759, 63. pont.

45. E tekintetben először is emlékeztetni kell arra, hogy a 93/13 irányelv melléklete 1. pontjának q) alpontja azon feltételekre vonatkozik, amelyek tárgya vagy hatása az, hogy „kizárják vagy gátolják a fogyasztó jogainak érvényesítését peres eljárás kezdeményezése vonatkozásában, vagy más jogorvoslati lehetőség igénybe vételében, […] jogtalanul korlátozva a rendelkezésére álló bizonyítékokat, vagy olyan bizonyítási terhet róva a fogyasztóra, amelyet az alkalmazandó jog értelmében rendesen a másik szerződő félnek kellene viselnie”. Ezért minden olyan feltételt, amelynek tárgya vagy hatása a bizonyítási teher fogyasztóra való tisztességtelen átfordítása, úgy kell tekinteni, hogy az a 93/13 irányelv melléklete 1. pontja q) alpontjának hatálya alá tartozik.

46. A 93/13 irányelv 3. cikke (3) bekezdésének szövegéből azonban egyértelmű, hogy ezen irányelv melléklete azon feltételek felsorolását tartalmazza, amelyek tisztességtelennek tekint*het*ők, és nem azokét, amelyek annak tekintendők.[9] Következésképpen, amint azt a Bíróság korábban kimondta, „a felsorolásban szereplő valamely feltételt nem kell szükségképpen tisztességtelennek tekinteni, és fordítva, egy ott nem szereplő feltétel is tisztességtelennek minősíthető”[10]. Ezért valamely feltétel tisztességtelennek nyilvánításához e feltételt a 3. cikk (1) bekezdésében meghatározott vizsgálat alá kell vetni, még akkor is, ha – amint később kifejtem – e vizsgálat bizonyos elemeit teljesültnek kell tekinteni, ha a szóban forgó szerződési feltétel a melléklet hatálya alá tartozik.

47. A melléklet 1. pontjának q) alpontja ezért az uniós jog szempontjából nem tekinthető úgy, hogy az abban szereplő valamelyik kategóriába tartozó feltételek általános tilalmát írja elő. Mindössze egy példa azon feltételre, amely tisztességtelennek tekint*hető*.

48. Meg kell azonban jegyezni, hogy a 93/13 irányelv 8. cikke biztosítja a tagállamok számára a jogot, hogy a fogyasztó magasabb szintű védelmének biztosítása érdekében szigorúbb rendelkezéseket fogadjanak el vagy tartsanak hatályban.

49. Ezért, amint arra a Bizottság az írásbeli észrevételeiben rámutatott – és amint azt a Bizottság képviselője a tárgyaláson is megerősítette –, a nemzeti bíróságokra ruházott feladatok attól függnek, hogy az érintett tagállam megfelelő jogszabályi intézkedésekkel úgy döntött-e, hogy a feltételeknek a 93/13 irányelv melléklete 1. pontjának q) pontjában szereplő felsorolását – a csupán jelzésszerű jelleg helyett – jogilag kötelezővé teszi.

50. Amennyiben a tagállam nem döntött így, és ezért a nemzeti jog nem tekinti a 93/13 irányelv melléklete 1. pontjának q) alpontjában hivatkozott kategóriába tartozó feltételeket tisztességtelennek, a nemzeti bíróságoknak – a tisztességtelen feltételnek az irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében szereplő fogalommeghatározását és az ezen irányelv 4. cikkének (1) bekezdésében az értékelés során figyelembe veendő tényezőkre vonatkozó pontosításokat figyelembe véve – kell megvizsgálniuk, hogy a felülvizsgálatuk tárgyát képező feltételeket tisztességtelennek kell-e tekinteni.[11]

51. Abban az esetben viszont, ha az érintett tagállam úgy határozott, hogy ezen, a 93/13 irányelv melléklete 1. pontjának q) alpontjában hivatkozott kategóriába tartozó feltételt tisztességtelennek kell tekinteni, a nemzeti bíróságok kötelesek a 3. cikk (1) bekezdésében megállapított vizsgálat alkalmazása nélkül bármely feltételt tisztességtelennek nyilvánítani, amelynek tárgya vagy hatása a bizonyítási teher fogyasztóra való átfordítása. Ki kell azonban emelni, hogy amennyiben a tagállam így döntött, nem a 93/13 irányelv melléklete 1. pontjának q) alpontja az, amely minden további, a 3. cikk (1) bekezdése szerinti vizsgálatot szükségtelenné tesz, hanem inkább a szóban forgó nemzeti jogszabály.

9 A ható igeképző használata fontosabbnak tűnik e tekintetben, mint a 93/13 irányelv tizenhetedik preambulumbekezdésében és 3. cikkének (3) bekezdésében a melléklet „jelzésszerű” jellegére tett utalás. Amint a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló tanácsi irányelv felülvizsgált javaslatának indokolásában (COM (93) 11 végleges) a Bizottság is kiemelte, e jelző valóban kétértelmű. Jelentheti ugyanis azt, hogy az ezen irányelv mellékletében szereplő felsorolás nem teljes, vagy azt is, hogy nincsen különös bizonyító ereje.

10 2002. május 7-i Bizottság kontra Svédország ítélet, C-478/99, EU:C:2002:281, 20. pont.

11 2010. június 3-i Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ítélet, C-484/08, EU:C:2010:309, 33. pont.

52. Ami az alapeljárást illeti, amint azt valamennyi fél megerősítette a tárgyaláson, és amint azt valójában a kérdést előterjesztő bíróság is állította, Magyarország a 93/13 irányelv 8. cikkében foglalt lehetőség alkalmazása érdekében módosította a Polgári Törvénykönyvet, hogy az irányelv szövege által megkövetelt nél magasabb szintű védelmet biztosítson a fogyasztóknak. Mivel azonban Magyarország nem volt köteles e lépés megtételére, meg kell állapítani, hogy a nemzeti bíróságai számára előírt azon kötelezettség, hogy a melléklet 1. pontja q) alpontjának hatálya alá tartozó szerződési feltételeket nyilvánítsák automatikusan érvénytelennek, a *nemzeti jogon*, és nem az uniós jogon alapul.

53. Ezért úgy vélem, hogy az uniós jog alapján nemleges választ kell adni az első kérdésre. Egyszerűen megfogalmazva azt a választ kellene adni, hogy a 93/13 irányelv melléklete 1. pontjának q) alpontja nem értelmezhető bármely, az e rendelkezés hatálya alá tartozó szerződési feltétel általános tilalmaként.

54. Annak ellenére, hogy a kérdést előterjesztő bíróság tökéletesen jól összefoglalta a Bíróság e kérdéssel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatát, e bíróság emellett kifejezte annak szükségességét is, hogy a Bíróságot a 93/13 irányelv mellékletének joghatásairól is megkérdezze. E körülmények között ezért úgy ítélem meg, hogy a Bíróság hasznosan ragadhatná meg ezen alkalmat az annak meghatározására alkalmazandó vizsgálat egyes szempontjainak tisztázására, hogy a bizonyítási terhet megfordító feltételt mely körülmények esetén kell a 93/13 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének megfelelően tisztességtelennek tekinteni.

55. Valójában a Bíróság korábban már kimondta, hogy a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése két feltételt állapít meg a tisztességtelen feltétel fogalmának meghatározásához, nevezetesen egyrészt „a jóhiszeműség” hiányát, másrészt pedig „a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenség [előidézését] a fogyasztó kárára”. Az ítélkezési gyakorlat szerint az első feltétel annak vizsgálatát követeli meg, hogy az eladó vagy szolgáltató a fogyasztóval szembeni tisztességes és méltányos eljárása esetén észszerűen elvárhatta-e, hogy utóbbi az egyedi tárgyalást követően elfogadja az érintett feltételt, a második pedig annak vizsgálatát, hogy a szerződés a hatályos nemzeti jogban szabályozottnál kedvezőtlenebb jogi helyzetbe hozza-e a fogyasztót.[12]

56. A magam részéről azonban nem gondolom úgy, hogy e két feltételt külön kell vizsgálni.

57. Először is, a 93/13 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének szövege tekintetében meg kell jegyezni, hogy a „jóhiszeműség” és a „jelentős egyenlőtlenség” kifejezéseket nyelvtanilag összekapcsolja az „ellentétben” névutó. E névutó használata nem jelenti azt, hogy a leírt helyzet külön feltételnek minősül, hanem inkább annak kiemelésére szolgál, hogy az általában elvárt jóhiszeműséggel ellentétes a felek szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit érintő jelentős egyenlőtlenség előidézése. Ennek megfelelően egyértelmű, hogy a fogyasztói szerződésekben szereplő, egyedileg meg nem tárgyalt feltétel csak akkor tekinthető a 93/13 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének alkalmazásában tisztességtelennek, ha:

– jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben, és

– ezen egyenlőtlenség a fogyasztó kárára áll fenn.

12 Lásd: 2013. március 14-i Aziz ítélet, C-415/11, EU:C:2013:164, 68. és 69. pont; 2017. január 26-i Banco Primus ítélet, C-421/14, EU:C:2017:60, 58–60. pont; 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 56. pont.

58. Mivel az ezen elvet alkalmazó jogrendszerekben a jóhiszeműség vélelme mindig fennáll, a fentieknek megfelelően „a jóhiszeműség követelményével ellentétben” kifejezést úgy kell érteni, hogy az mindössze arra a helyzetre utal, amely jelentős egyenlőtlenség hiánya esetén állt volna fenn, és *nem* minősül *saját jogú*, külön feltételnek. Másként fogalmazva, „a jóhiszeműség követelményével ellentétben” kifejezés lényegében azon helyzetet írja le, amely akkor következik be, amikor valójában olyan jelentős egyenlőtlenség áll fenn a felek jogaiban és kötelezettségeiben, amely a fogyasztó károsodását okozza.

59. Másodszor, a 93/13 irányelv célkitűzéseit illetően a tizenhatodik preambulumbekezdés kifejti, hogy a jóhiszeműség követelménye a különféle érintett érdekeknek – különösen a szerződő felek alkupozíciójának erősségére tekintettel történő – átfogó értékelését vonja maga után. Ez ugyancsak azt támasztja alá, hogy az uniós jogalkotónak nem állt szándékában, hogy egyértelmű határvonalat húzzon e két fogalom közé, még kevésbé az, hogy a jóhiszeműség elvét átfogó és független vizsgálatként vezesse be, amely elkülönül a 93/13 irányelv többi különös rendelkezésétől.

60. Harmadszor, rendszertani megközelítésből tekintve – amint néhány szerző arra rámutatott – az a feltétel, amely jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a felek jogaiban és kötelezettségeiben, önmagában ellentétes a jóhiszeműség elvével. [13]

61. Ezzel összefüggésben feltehető, hogy a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében a „jóhiszeműség” fogalmával kapcsolatban a „jelentős egyenlőtlenség” fennállására tett utalás magyarázható a jóhiszeműség általános elvének a *common law* jogrendszerekben mutatkozó hiányával, amelyet az angol és az ír jog is tükröz. [14] Ráadásul a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése – azáltal, hogy a jóhiszeműség követelményét a jelentős egyenlőtlenség fennállástól teszi függővé – objektív meghatározással is szolgál arra, hogy egyébként mi minősülhet a jóhiszeműség elve eltérő felfogásainak akár azokban a tagállamokban is, amelyek a kontinentális jogrendszert követik. Így megállapítható, hogy a 93/13 irányelv összeegyezteti e tekintetben a tagállamokban létező, a kötelmi viszonyokra vonatkozó, különböző megközelítéseket.

62. A fentiekre tekintettel ezért úgy vélem, hogy a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében a jóhiszeműségre tett utalás ellenére valamely feltétel tisztességtelen jellege abból az egyetlen körülményből levezethető, hogy az ilyen feltétel a fogyasztó kárára jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben. Ez a lényege a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében szereplő, egyedüli vizsgálatnak, és nem kell ezenfelül azt is megállapítani, hogy e feltételt a jóhiszeműség hiányának eredményeként illesztették a szerződésbe.

63. A második, hasznosnak mutatkozó pontosítás a melléklet jellegét érinti. Noha az, hogy a konkrét feltétel szerepel a mellékletben, *önmagában* nem elegendő a vitatott feltétel tisztességtelen jellegének automatikus megállapításához, a Bíróság úgy határozott, hogy „mindazonáltal olyan alapvető elemnek minősül, amelyre a hatáskörrel rendelkező bíróság e kikötés tisztességtelenségére vonatkozó értékelését alapíthatja” [15].

64. Esetleg hasznos lehet az itt szereplő, „alapvető elemre” vonatkozó hivatkozást tisztázni, mivel nem gondolom úgy, hogy e kifejezést teljesen szó szerint kívánták érteni, vagy akár úgy kellene érteni.

13 Lásd például: Tenreiro, M., „The Community Directive on Unfair Terms and National Legal Systems – The Principle of Good Faith and Remedies for Unfair Terms” (1995) 3 *European Review of Private Law*, 2. szám, 273. o., lásd: 279. o.

14 Az angol jogra vonatkozóan lásd például: Globe Motors Inc v TRW Lucas Variety Electric Steering Ltd [2016] EWCA Civ 396, az ír jogra vonatkozóan: Flynn &. Benray v Breccia & McAteer [2017] IECA 7, [2017] 1 ILRM 369; Morrissey v. Irish Bank Resolution Corporation [2017] IECA 162.

15 2012. április 26-i Invitel ítélet, C-472/10, EU:C:2012:242, 26. pont; 2013. május 30-i Asbeek Brusse és de Man Garabito ítélet, C-488/11, EU:C:2013:341, 55. pont.

65. Először is megjegyezem, hogy míg a Bíróság egyértelművé tette, hogy a melléklet tartalma „önmagában” nem elegendő, és az uniós jog alkalmazásában „automatikusan” nem állapítja meg a vitatott szerződési feltétel tisztességtelen jellegét, a Bíróság soha nem zárta ki annak lehetőségét sem, hogy a melléklet – legalább részben vagy akár vélelmezhetően – az adott feltétel tisztességtelen jellegének jele legyen.

66. Másodszor a feltételek mellékletben említett mindegyik kategóriája olyan helyzetekre vonatkozik, amelyekben a jelentős egyenlőtlenség fennállása olyannyira nyilvánvaló a felek jogaiban vagy kötelezettségeiben, hogy nehezen képzelhető el, hogyan lehetne másként.

67. Következésképpen megítélésem szerint a Bíróság arra irányuló megállapítását, amely szerint a 93/13 irányelv melléklete „olyan alapvető elemnek minősül, amelyre a hatáskörrel rendelkező bíróság e kikötés tisztességtelenségére vonatkozó értékelését alapíthatja”, úgy kell érteni, hogy amennyiben valamely feltétel teljesíti azon kritériumot, hogy a mellékletben felsorolt kategóriák egyike alá tartozzon, a nemzeti bíróságok vélelmezhetik, hogy e feltétel egyenlőtlenség idéz elő.[16] Tekintettel azonban arra, hogy a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése az olyan egyenlőtlen helyzetekre hivatkozik, amelyek először is jelentősek, másodszor károsak a fogyasztóra, harmadszor pedig érintik a felek szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit, a nemzeti bíróságok mindenképpen kötelesek megvizsgálni, hogy e három kritérium is teljesüljön, mielőtt bármilyen következtetés levonható lenne a szóban forgó kikötés tisztességtelen jellegét illetően.[17]

68. Összefoglalva, az első kérdést illetően ezért az az álláspontom, hogy a 93/13 irányelv melléklete 1. pontjának q) alpontja nem minősül az olyan, egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel általános tilalmának, amelynek célja vagy hatása a bizonyítási teher megfordítása, amennyiben e bizonyítási teher az alkalmazandó jog szerint egyértelműen a másik felet terheli. A 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése ugyanakkor mint tisztességtelent kizárja az olyan szerződési feltételt, amelynek az a hatása, hogy a fogyasztót korlátozza vagy elzárja valamely vitarendezési módtól, amennyiben a hitelezőnek elegendő erre e feltételre hivatkoznia ahhoz, hogy a jogvitát lezártnak tekintse, amit a nemzeti bíróságnak kell megállapítania.

3. A második kérdés

69. A kérdést előterjesztő bíróság második kérdése arra irányul, hogy abban az esetben, amennyiben a 93/13 irányelv melléklete 1. pontjának q) alpontja alapján a szerződési feltétel célját vagy hatását is értékelni kell, a következő feltételtípusokat úgy kell tekinteni, hogy azok akadályozzák a fogyasztókat jogaik gyakorlásában:

– az olyan feltétel, amelynek alapján a fogyasztónak minősülő adós alappal feltételezi, hogy a szerződést a maga egészében, valamennyi feltételre kiterjedően a hitelező által követelt módon és mértékben teljesítenie kell abban az esetben is, ha meggyőződése szerint a hitelező által kért szolgáltatással nem tartozik;

– az olyan feltétel, amelynek az a hatása, hogy a fogyasztót korlátozza vagy elzárja a méltányos tárgyaláson alapuló vitarendezési módtól, mert a hitelezőnek elegendő erre a szerződési feltételre hivatkoznia ahhoz, hogy a jogvitát lezártnak tekintse.

16 Ez összhangban áll a melléklet első mondatában használt „tárgy” szóval, amely azt jelenti, hogy néhány esetben bizonyos következtetés vonható le az adott feltétel egyenlőtlen jellegéből, egyszerűen annak tartalma alapján.

17 E következtetés nem mond ellent a 93/13 irányelv 3. cikke (3) bekezdése és tizenhetedik preambulumbekezdése szövegének sem. Egyfelől a 3. cikk (3) bekezdése nem pontosítja, hogy a mellékletben szereplő feltételek kategóriáit miért nem kell automatikusan tisztességtelennek tekinteni. Másfelől, míg a 93/13 irányelv tizenhetedik preambulumbekezdéséből az következik, hogy a feltételek mellékelt felsorolása jelzésszerű értékkel bír, mert az irányelv csak minimális szintű harmonizációt biztosít, e körülmény nem zárja ki, hogy az uniós jogalkotó ugyanakkor úgy ítélte meg, hogy e harmonizáció minimum jellegének azon kötelezettséget kell maga után vonnia a tagállamok számára, hogy úgy tekintsék, hogy a mellékletben hivatkozott kikötések kategóriái vélelmezetten egyenlőtlenséget idéznek elő a felek jogaiban és kötelezettségeiben.

70. Az első kérdésre adott válaszra tekintettel úgy vélem, hogy e második kérdést úgy kell érteni, hogy az a 93/13 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének értelmezésére vonatkozik, és arról igyekszik bizonyosságot szerezni, hogy tisztességtelennek kell-e tekinteni a kérdést előterjesztő bíróság által említett két eset valamelyike alá tartozó feltételt. Az egyszerűség kedvéért azt javaslom, hogy az elemzést a második eset vizsgálatával kezdjük.

a) A második eset: a fogyasztó korlátozása a bírósághoz való fordulás tekintetében

71. A 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az „[e]gyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára”.

72. Amint fentebb említettem, a nemzeti bíróságoknak ahhoz, hogy megbizonyosodjanak arról, hogy valamely feltétel e rendelkezés értelmében „jelentős egyenlőtlenséget” idéz-e elő, össze kell hasonlítaniuk a felek szóban forgó feltételből eredő jogait és kötelezettségeit azon jogokkal és kötelezettségekkel, amelyek e feltétel nélkül állnának fenn. [18]

73. A felek nemzeti jogból eredő jogait és kötelezettségeit illetően megjegyzem, hogy amint a 93/13 irányelv 7. cikkének (1) bekezdésében szerepel, a tagállamok kötelesek olyan eljárási szabályokat előírni, amelyek a tisztességtelen feltételek alkalmazásának megszüntetése érdekében biztosítják a 93/13 irányelvből eredő egyéni jogok tiszteletben tartását. Ez magában foglalja azon követelményt, hogy a fogyasztók számára biztosítsák a hatékony jogorvoslathoz való jogot, amely követelmény az Alapjogi Charta 47. cikkében is szerepel. [19]

74. Ha az ezen eljárás tárgyát képező szerződési feltétel hatása az, hogy lehetővé teszi a hitelező számára, hogy véget vessen a jogvitának azáltal, hogy a jogvitát lezártnak tekinti, ez lényegében megakadályozná az adósokat abban, hogy saját eljárásokat indítsanak. Ez viszont megfosztaná az adósokat a hatékony jogorvoslathoz való joguktól. Az ilyen feltétel nyilvánvalóan jelentős egyenlőtlenséget idézne elő a felek közötti rendes szerződéses jogviszonyban, egyértelműen a fogyasztó kárára. Következésképpen a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében tisztességtelennek kellene tekinteni.

75. A jelen ügyben azonban a Bíróság rendelkezésére álló iratokban szereplő információk szerint a Kúria több határozatában megállapította, hogy hasonló feltételek pusztán a nemzeti közjegyzői végrehajtási eljárás létére hivatkoznak, következésképpen az ilyen feltételek semmilyen módon nem zárják ki a kölcsönfelvevő azon jogát, hogy megfelelő jogi eljárást indítson.

76. Ezzel összefüggésben, annak vizsgálata előtt, hogy az ilyen jellegű feltétel tisztességtelennek nyilvánítható-e, először is meg kell bizonyosodni arról, hogy alkalmazandó-e a 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdése, amelynek értelmében a kötelező érvényű törvényi rendelkezéseket tükröző szerződési feltétel nem tartozik az irányelvben előírt rendelkezések hatálya alá.

77. Ezzel kapcsolatban úgy ítélem meg, hogy mivel a Bank nem köteles a nemzeti közjegyzői végrehajtási eljárást alkalmazni, az ilyen feltétel nem tekinthető kötelező érvényűnek a 93/13 irányelv 1. cikke (2) bekezdésének kizáró rendelkezései értelmében.

18 2013. március 14-i Azis ítélet, C-415/11, EU:C:2013:164, 68. pont.

19 2018. szeptember 13-i Profi Credit Polska ítélet, C-176/17, EU:C:2018:711, 59. pont.

78. Amint azonban már megjegyeztem, valamely szerződési feltétel tisztességes jellegét a szerződéssel létrehozott jogoknak és kötelezettségeknek azon jogokkal és kötelezettségekkel való összehasonlítása révén kell értékelni, amelyek a szerződés hiányában állnának fenn. Ennek megfelelően az olyan feltétel, amely pusztán felhívja a fogyasztó figyelmét egy jogszabályi rendelkezés létére, nem változtat ezen a helyzeten az ő kárára. A másik fél még az ilyen szerződéses kikötés hiányában is jogosult lenne bármely esetben a kérdéses jogszabályi rendelkezésre hivatkozni, feltételezve természetesen azt, hogy az alkalmazandó.

79. A jelen ügyben a vitatott szerződéses kikötés egyszerűen a nemzeti közjegyzői végrehajtási eljárás létére tűnik utalni, de végső soron a nemzeti bíróságnak kell erről meggyőződnie. Ha azonban valóban ez az eset áll fenn, ebből az következik, hogy a fentiekben általam kifejtett indokok összessége miatt az ilyen feltétel nem tekinthető tisztességtelennek.

b) Az első eset: a fogyasztókat abban a hitben hagyják, hogy a szerződést a hitelező által követelt módon kell teljesíteni

80. A kérdést előterjesztő bíróság által a második kérdésben említett első eset lényegében az olyan szerződési feltételre utal, amely objektíve tekintve azt a benyomást kelti a fogyasztóban, hogy a szerződést a hitelező által követelt módon és mértékben kell teljesítenie, még akkor is, ha lényegében a követelt szolgáltatással részben vagy egészben nem tartozik.

81. Amint azt a kérdést előterjesztő bíróság a kérelmében kifejti, az itt tárgyalt eset olyan szerződési feltételre vonatkozik, amely önmagában teljesen világos, azonban azt a benyomást kelti a fogyasztóban, hogy amint a szerződést közjegyzői okiratba foglalják, ez utóbbi aggálytalan és közhiteles bizonyítékául szolgál a szerződésből eredő mindenkori jövőbeli tartozásának igazolására. Más szóval, a kérdés valójában az, hogy a szerződéses kikötés tekinthető-e *pusztán* azon *benyomás* miatt tisztességtelennek, amelyet egy egyébként nyelvtanilag érthető feltétel kelthet az átlagos fogyasztóban.

82. Talán naiv lenne nem azt feltételezni, hogy a szerződés megszövegezői több módon is előnyt igyekeznek szerezni a köztük és a fogyasztók között fennálló információs aszimmetriából. Az egyik nyilvánvaló és ismert stratégia az adott feltétel pontos joghatásainak a fogyasztó előli elhallgatása. A másik, amelyre a kérdést előterjesztő bíróság utalni tűnik, akkor merül fel, amikor a szerződés megszövegezője bizonyos magatartásra igyekszik rábírni a fogyasztót, amely magatartás jogi szempontból valójában nem szükséges. Másképpen fogalmazva, bár a feltételben foglalt információ jogilag pontos, azt azonban olyan módon mutatják be, amely alkalmas arra, hogy a fogyasztót más magatartásra vezesse. [20]

83. Az általam említett első stratégia (azaz az elhallgatás) esetén a szóban forgó kikötés nyilvánvalóan a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésére való hivatkozással vizsgálandó, mivel a nemzeti bíróságoknak a kikötés által kiváltott valódi joghatást kell értékelniük, és azt kell meghatározniuk, hogy az ilyen feltétel a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz-e elő a fogyasztó kárára.

20 Például bizonyos kifejezések ismétlése vagy kifinomult megfogalmazás használata – bár az nyelvtanilag helyes és jogilag pontos – néha azt a benyomást keltheti a fogyasztókban, hogy nem vitathatják a kikötés érvényességét, még akkor sem, ha valójában jogosultak erre. Azon követelménynek továbbá, hogy a fogyasztóknak a közjegyző előtt kell nyilatkozniuk arról, hogy a hitelszerződés valamennyi kikötését megértették, e nyilatkozat közjegyzői okiratba való foglalásának és a jelzáloghitel-szerződésben szereplő, a közjegyzői végrehajtási eljárás létére tett számos utalásnak – néhány más elemmel együttesen – lehet az a hatása, hogy visszatartja a fogyasztókat jogaik gyakorlásától. Különösen akkor állhat fenn ez az eset, ha figyelembe vesszük az azon néhány tagállamban (mint például Magyarországon) elterjedt közfelfogást, ahol az ilyen közjegyzői végrehajtási eljárást általánosan alkalmazzák, és ahol a közjegyzői okiratot visszavonhatatlan kötelezettségvállalásként tekintik.

84. Ami a második stratégiát illeti, emlékeztetni kell arra, hogy a 93/13 irányelv mellékletét úgy kell értelmezni, hogy az nem hivatkozik azon lehetséges célokra, amelyeket az ilyen szerződési feltétel megszövegezői követhettek.[21] Mivel azonban a feltétel tisztességes jellegének értékelése ezen irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében a felek szerződésből eredő jogainak és kötelezettségeinek egyenlőségén alapul, kizárólag az ilyen feltétel által kiváltott joghatásnak van jelentősége. Ha az ilyen feltételnek mindössze az a hatása, hogy rábírja a fogyasztókat, hogy elhiggyék, hogy a jog által meg nem követelt módon kell cselekedniük, akkor e feltétel esetlegesen tisztességtelen jellegére semmiképpen nem terjed ki a 93/13 irányelv.

85. Meg kell állapítani továbbá, hogy az 5. cikk szövege kifejezetten nem mondja ki, hogy az, hogy a feltételt nem világosan és érthetően fogalmazták meg, külön alapot jelent e feltétel tisztességtelennek nyilvánítására. E rendelkezés egyszerűen úgy rendelkezik, hogy abban az esetben, ha a szerződési feltételt nem „világos[an] és érthető[en]” fogalmazzák meg, és „[h]a egy feltétel értelme kétséges”, akkor a fogyasztó számára legkedvezőbb értelmezés az irányadó.

86. A 93/13 irányelv tizenhatodik preambulumbekezdéséből és 3. cikkének (1) bekezdéséből ezenkívül az következik, hogy csak egy vizsgálattal állapítható meg a szerződési feltétel tisztességtelen volta, ez pedig magában a 3. cikknek az (1) bekezdésében szerepel. Ennek megfelelően az 5. cikk nem a tisztességtelen jelleg megítélésére irányuló, alternatív vizsgálatot jelent, hanem inkább egyszerűen egy értelmezési szabályt ír elő az ilyen feltételek által kiváltott joghatás megállapítása érdekében. Ebből viszont az következik, hogy amennyiben a feltétel nem világos vagy érthető, az 5. cikkben foglalt értelmezési szabály alkalmazása szolgálhat az e rendelkezés esetlegesen szigorú vagy tisztességtelen értelmezésének enyhítésére. Kizárólag akkor tekinthető tisztességtelennek a szerződési feltétel, ha még az 5. cikkel együttesen értelmezve is szerződéses egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára. E helyzetben azonban a tisztességtelen jelleget egyszerűen a 3. cikk (1) bekezdésében szereplő, a tisztességtelen jellegre vonatkozó vizsgálatra való hivatkozással lehet megítélni, és nem az 5. cikkben foglalt értelmezési szabályra való hivatkozással.

87. Ugyanakkor igaz, hogy a 2016. július 28-i Verein für Konsumenteninformation ítélet (C-191/15, EU:C:2016:612, 68. pont) esetleg kételyeket kelt azon kérdést illetően, hogy nyilvánítható-e valamely feltétel tisztességtelennek egyszerűen azért, mert nem világos és érthető. A Bíróság valójában megállapította, hogy egy ilyen feltétel tisztességtelen jellege eredhet abból, ha annak megfogalmazása nem felel meg a világos és érthető megfogalmazás 93/13 irányelv 5. cikkében kimondott követelményének. A Bíróság ebből azt a következtetést vonta le, hogy az eladó vagy szolgáltató székhelye szerinti tagállam jogát kijelölő, az alkalmazandó jog megválasztására irányuló, előzetesen megfogalmazott feltétel tisztességtelen. Nem e feltétel joghatásaira való hivatkozással jutott erre a következtetésre, hanem inkább azért, mert a feltétel megtévesztő volt a fogyasztók számára, mivel nem tájékoztatták őket bizonyos kötelező érvényű jogszabályi rendelkezések létéről.[22]

88. Meg kell azonban jegyezni, hogy a Bíróság, mielőtt erre a következtetésre jutott, ezen ítélet 67. pontjában felidézte, hogy a feltétel tisztességtelennek nyilvánításához e feltételnek jelentős egyenlőtlenséget kell előidéznie a felek jogaiban és kötelezettségeiben, amely arra utal, hogy a Bíróságnak nem állt szándékában a tisztességtelen jellegre vonatkozó, második vizsgálatot létrehozni.

21 Lásd az előzetes észrevételeket.

22 71. pont.

89. Mindenesetre úgy ítélem meg, hogy ezen ítélet valamiképpen felülírta a Bíróság által[23] a korábbi ítélkezési gyakorlatában meghatározott „átláthatósági követelmény” hatályát.[24] E körülmények mellett úgy ítélem meg, hogy a Bíróságnak vissza kellene térnie a korábbi megközelítéséhez, amely szerint a 93/13 irányelv 5. cikke nem állít fel a tisztességtelen jellegre vonatkozó, a 3. cikk (1) bekezdésében szereplőtől eltérő, önálló vizsgálatot. Ezért meg vagyok róla győződve, hogy a Bíróságnak inkább azt kellene kimondania, hogy az 5. cikk ehelyett egyszerűen egy értelmezési szabályt fogalmaz meg, amely úgy rendelkezik, hogy ha a szerződés releváns rendelkezései nem „világosak és érthetők”, és a szóban forgó feltétel értelme kétséges, akkor „a fogyasztó számára legkedvezőbb értelmezés az irányadó”. Kizárólag akkor alkalmazható a 3. cikk (1) bekezdésében foglalt, a tisztességtelen jellegre vonatkozó vizsgálat, ha a feltétel még az 5. cikkben foglalt értelmezési szabály alkalmazása után is jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a felek között.[25]

90. A kérdést előterjesztő bíróság ugyanakkor figyelembe kívánja venni az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatára vonatkozó uniós szabályozást, amely rendelkezéseket tartalmaz különösen a megtévesztő információra vonatkozóan, konkrétan a 2005/29 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének g) pontját és 7. cikkének (2) bekezdését. Mivel ezen irányelvet nem említette a kérdést előterjesztő bíróság, és annak relevanciáját nem vitatták meg a felek, ezért nem javaslom e kérdés további vizsgálatát.

91. Ebből következik, hogy a feltétel nem tekinthető tisztességtelennek a 93/13 irányelv alapján *pusztán* azon benyomás miatt, amelyet e feltétel kelthet a fogyasztóban azzal kapcsolatban, hogy bizonyos szerződési kötelezettség teljesítése szükséges, amennyiben a szerződési feltétel tényleges megfogalmazása alapján értékelve e teljesítés valójában nem szükséges. A 3. cikk (1) bekezdésében szereplő, a tisztességtelen jellegre vonatkozó vizsgálat alapján azt kell igazolni, hogy a feltétel a felek jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő, amely a szóban forgó ügyben a fogyasztó kárára áll elő.

4. A harmadik kérdés

92. A kérdést előterjesztő bíróság harmadik kérdése arra irányul, hogy a 93/13 irányelv 5. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy a feltételt világosan és érthetően megfogalmazottnak kell tekinteni, amennyiben a joghatásai kizárólag olyan nemzeti jogszabályok értelmezésével állapíthatók meg, amelyekben a szerződéskötés időpontjában nem volt egységes bírói gyakorlat, és az az ezt követő években sem alakult ki, ha egyébként e feltétel szövege érthető és világos.

93. Amint már rámutattam, a 93/13 irányelv 5. cikke úgy rendelkezik, hogy „[o]lyan szerződések esetében, amelyekben a fogyasztónak ajánlott valamennyi feltétel, vagy a feltételek némelyike írásban szerepel, ezeknek a feltételeknek mindig világosnak és érthetőnek kell lenniük”. Ez azt jelenti, hogy a feltétel szövegének világosan kell megfogalmaznia az e feltétel által kiváltott joghatásokat. Ezért bármely, a feltétel érthető vagy nem érthető jellegére vonatkozó értékelésnek legalábbis első lépésben a kérdéses megfogalmazáson kell alapulnia.

23 Meggyőződésem, hogy ezen átláthatósági követelmény csak a 4. cikk (2) bekezdésére vonatkozik, amely szerint a feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek. A 4. cikk (2) bekezdésében kimondott érthetőségi követelmény értelme ugyanis az, hogy amennyiben az ilyen feltételek a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására vonatkoznak, a fogyasztóktól elvárt, hogy a tárgyára tekintettel fogadják el a szerződést. Így a járulékos szerződésben szereplő, más olyan feltételekkel szemben, amelyeket a fogyasztók nem olvasnak el, a szerződés elsődleges tárgyára vonatkozó feltételekkel kapcsolatban a fogyasztó valószínűleg nem ilyen elővigyázatlan. Ezért, bár a 4. cikk (2) bekezdésében szereplő, az érthetőségre vonatkozó követelmény hatálya megegyezik az ezen irányelv 5. cikkében hivatkozottal, ennek megsértésének követelményei nem azonosak, mivel a két rendelkezés célkitűzése nem azonos. Az első esetben e cél annak megállapítására irányul, hogy az előbb felidézett vélem helyes (és így az is, hogy a fogyasztó valóban olyan helyzetben volt, hogy világos és érthető kritériumok alapján értékelje a szerződés elsődleges tárgyából számára eredő gazdasági következményeket), míg az 5. cikk célja álláspontom szerint a 3. cikk (2) bekezdésében foglalt teszt alapján annak meghatározása, hogyan kell a feltételt értelmezni.

24 Lásd: 2015. február 26-i Matei ítélet, C-143/13, EU:C:2015:127, 73. pont; 2018. szeptember 20-i Danko és Danková ítélet, C-448/17, EU:C:2018:745, 61. pont.

25 Lásd például: 2015. július 9-i Bucura ítélet, C-348/14, nem tették közzé, EU:C:2015:447, 64. pont.

94. A jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság azonban egy olyan feltétellel kapcsolatos helyzetre hivatkozik, amikor a szöveg világos, azonban annak jogi jelentését elhomályosította a szóban forgó feltétel értelmezésére vonatkozó, ellentmondó bírói gyakorlat.

95. Ezért úgy kell érteni a kérdést, hogy az arra vonatkozik, hogy az 5. cikkben foglalt, a feltétel világos és érthető megfogalmazására vonatkozó kötelezettségen felül fennáll-e a fogyasztónak az ellentmondásos bírói gyakorlattal kapcsolatos tájékoztatására vonatkozó esetleges kötelezettség. A 2016. július 28-i Verein für Konsumenteninformation ítéletében (C-191/15, EU:C:2016:612, 69. pont) a Bíróság azon kikötés kapcsán, amely kimondta, hogy az eladó vagy szolgáltató székhelye szerinti tagállam joga az irányadó a szerződésre, megállapította, hogy „amennyiben valamely feltétel hatásait kógens jogszabályi rendelkezések határozzák meg, alapvető fontosságú, hogy az eladó vagy szolgáltató tájékoztassa a fogyasztót ezekről a rendelkezésekről”.

96. Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy a 93/13 irányelv nem tartalmaz ilyen kötelezettségre való utalást. Ellenkezőleg, az ilyen kötelezettség fennállásának ellentmond az 5. cikk szövege, amely feltételezi, hogy a szerződésre vonatkozó lényeges információknak magában a szerződésben kell szerepelniük.

97. Ezen túlmenően, és függetlenül attól az álláspontól, amelyet a Bíróság esetlegesen elfogad azon kérdéssel kapcsolatban, hogy az 5. cikkben a tisztességtelen jellegre vonatkozó, önálló vizsgálat szerepel-e, véleményem szerint kétséges, hogy helyes az 5. cikk azon értelmezése, amely szélesebb körű kötelezettséget ró a szerződés megszövegezőjére a fogyasztóknak az e kógens jogszabályi rendelkezések értelmezésével kapcsolatos bírósági határozatok tényleges vagy potenciális hatásra vonatkozó figyelmeztetése tekintetében. Ezzel összefüggésben először is megjegyezhető, hogy az irányelv ötödik és hatodik preambulumbekezdése kifejezetten utal arra, hogy „általában a fogyasztók nem ismerik azokat a jogszabályokat, amelyek *saját országukon kívüli* tagállamokban az áruk értékesítésére és szolgáltatások nyújtására vonatkozó szerződéseket szabályozzák”[26]. Ez önmagában azt sugallja, hogy az irányelv – legalábbis hallgatólagosan – azon alapul, hogy bár a fogyasztók általában nem ismerik a *külföldi* jogot, fel kell tételezni róluk, hogy a saját jogrendszerükkel kapcsolatban elegendő ismerettel rendelkeznek a fogyasztói szerződések alkalmazásához.

98. Másodszor, ha a 93/13 irányelv 5. cikkének ez lenne a jelentése, az jelentős, és valóban bizonytalan terhet róna potenciálisan a szóban forgó termékértékesítőre, illetve szolgáltatásnyújtóra. Feltehető a kérdés, hogy miként várható el a szerződés megszövegezőjétől az, hogy összefoglalja vagy elmagyarázza egy olyan feltétel jogi következményeit, amely számos, potenciálisan ellentétes vagy következetlen bírósági határozat tárgyát képezte? Az ilyen kötelezettség különösen terhes lehet a *common law* rendszerekben, ahol a kötelmi jog nagy része (azonban el kell elismerni, hogy nem az egésze) nem egy általános törvénykönyv rendelkezésein (ahogyan a tagállamok többségének esetében), vagy akár jogszabályon alapul, hanem számos bírósági határozat értelmezésén. Az ilyen kötelezettséget még azon polgári jogi rendszerekben is nagyon nehéz lenne teljesíteni, ahol a bírósági határozatok valószínűleg nem töltenek be olyan központi szerepet a kötelmi jog értelmezésében, mint a *common law* jogrendszerekben.

99. Harmadszor a 93/13 irányelv 5. cikkének ilyen értelmezése gyakorlatilag kivitelezhetetlen lenne. Az irányelv huszadik preambulumbekezdése mindezeken felül előirányozza, hogy „a fogyasztó számára lehetőséget kell biztosítani, hogy megismerhesse az összes feltételt”. Feltehető a kérdés: komoly az a javaslat a Verein für Konsumenteninformation ítéletből következően, hogy a potenciális eladók a fogyasztói szerződés megkötése előtt foglalják össze a fogyasztók számára a bírósági határozatokat? Még ha ilyen kötelezettséget el is kellene ismerni a nagyobb fogyasztói vásárlások[27] esetén, mint például a jelen ügyben ingatlan vásárlásához kapcsolódó jelzálogjog végrehajtása esetén, csak

26 Kiemelés tőlem.

27 Ilyen különbségtételt maga az irányelv sem tartalmaz.

elképzelni lehet az átlagos fogyasztó azon türelmetlenségét (a zavarodottságról nem is szólva) akkor, amikor olyannal szembesül, ami akár egy képzetlen személy által tartott, alapfokú kötelmi jogi szemináriumnak is minősülhet. Mindenesetre, ha ilyen kiterjedt kötelezettséget írna elő az irányelv, elvárható lenne, hogy azt teljesen egyértelműen kimondja.

100. Ezért nem tudom elhessegetni a gondolatot, hogy a Bíróságnak újra meg kellene vizsgálnia, és valójában felül kellene vizsgálnia a Verein für Konsumenteninformation ítélet 69. pontjában szereplő, némelyik kifejezést.

101. Kétségkívül fel kell hívni a figyelmet e határozat tényállására. Az ügy egy fogyasztói csoport által indított, olyan, elektronikus kereskedelem keretében kötött szabványszerződésekben szereplő, egyes feltételek érvényességét vitató keresetre vonatkozott, amelyeket a nagy nemzetközi, online kiskereskedelmi vállalat, az Amazon kötött osztrák fogyasztókkal. Az Amazon Ausztriában nem rendelkezik sem székhellyel, sem telephellyel. Az egyik szerződéses kikötés egyszerűen azt mondta ki, hogy a szerződésre a luxemburgi jog az irányadó. Egyáltalán nem tartalmazott hivatkozást például a „Róma I” rendelet[28] azon releváns rendelkezéseire, amelyek a fogyasztóknak a jogválasztási kikötésekkel szembeni védelmére irányul. A feltétel még csak azt sem tüntette fel, hogy a luxemburgi jog kikötése nem érinti a fogyasztó számára az osztrák jog által biztosított jogokat.

102. Aligha meglepő ezért az a következtetés, hogy az ilyen kikötés tisztességtelen. Mindezek után, ha van egy vezérmotívuma a Brüsszel és a Róma rendelet által létrehozott védelmi rendszernek, az az, hogy a fogyasztókat védelemben kell részesíteni az olyan szerződéses kikötések alkalmazásával szemben, amelyek célja, hogy kivonják őket az általuk ismert joghatóság vagy jogrendszerek alól. Erre tekintettel az a szerződési kikötés, amely a luxemburgi jog alkalmazását írta elő az osztrák fogyasztókra az ilyen jogválasztás tekintetében a „Róma I” rendeletben szereplő védelemre való hivatkozás nélkül, majdhogynem a fogyasztói szerződésben szereplő tisztességtelen feltétel tankönyvi példája.

103. Ezért úgy vélem, hogy a Bíróságnak a Verein für Konsumenteninformation ítélete 69. pontjában szereplő megjegyzéseit e konkrét körülményekre tekintettel, valamint a „Róma I” rendelet 4., 6. és 9. cikkében szereplő jogválasztási kikötések általános háttere – és az e kikötésekben biztosított fogyasztóvédelem – alapján kell vizsgálni.

104. Ha azonban a Bíróság megállapításait úgy kell érteni, hogy azok maguk után vonják az eladó vagy a szolgáltató azon általános kötelezettségét, hogy a fogyasztót tájékoztassa a kógens jogszabályi rendelkezések létéről, akkor attól tartok, hogy ez a megállapítás nem védhető. Habár a Bíróság formálisan nem követi az esetjogi rendszert, különösen a Verein für Konsumententinformation ítélet fontosságára tekintettel azt javaslom, hogy mindenképpen kívánatos lenne ezen megjegyzéseknek legalább a pontosítása, vagy akár a felülvizsgálata.

105. E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy minden tagállam kötelmi joga tartalmaz kógens jogszabályi rendelkezéseket, és ezek közül sok kifejezetten a fogyasztók védelmére irányul. Ez kétség kívül igaz azon polgári jogi rendszerekre, amelyekhez a tagállamok nagy többsége tartozik, mivel a törvénykönyveikben számos ilyen jellegű rendelkezés szerepel. Ez a *common law* jogrendszerekre is igaz. Amint arra már rámutattam, míg a *common law* jogrendszerekben a kötelmi jog nagy része a bírósági határozatokból ered, emellett számos fontos példa van a jogszabály által előírt, ilyen jellegű kógens rendelkezésekre.

28 A szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 2008. június 17-i 593/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet („Róma I” rendelet; HL 2008. L 177., 6. o.; helyesbítés: HL 2009. L 309., 87. o.).

106. Ennek megfelelően a tagállami kötelmi jogok mindegyike a kógens rendelkezések széles körét tartalmazza, amely egyfelől például a nyújtott áruk vagy szolgáltatások adott célnak való megfelelőségére vonatkozó, hallgatólagos feltételektől egészen az ingatlan átruházására vonatkozó különös szabályokig terjed. Így nem életszerű az a javaslat, hogy a szerződés megkötését megelőzően a fogyasztókat tájékoztatnia kell az eladónak vagy a szolgáltatónak minden egyes kógens jogszabályi rendelkezésről. Mivel a Verein für Konsumententinformation ítélet kétségtelenül azon az elgondoláson alapszik, hogy a fogyasztóknak ténylegesen lehetőséget kell biztosítani valamennyi szerződési feltétel megvizsgálására ahhoz, hogy módjukban álljon azok érdemi befolyásolása,[29] így vélelmezni kell, hogy a Bíróság nem követelte meg azt, hogy minden alkalmazandó, kógens jogszabályi rendelkezést a fogyasztó tudomására hozzanak, hanem inkább csak azokat, amelyek közvetlen hatást gyakorolnak az általa adandó hozzájárulására.

107. E körülmények között azt javaslom, hogy először is a Bíróság által a Verein für Konsumenteninformation ítéletben megállapított tájékoztatási kötelezettséget úgy kell érteni, hogy az az ezen ügyben hivatkozott, konkrét esetre korlátozódik, nevezetesen az alkalmazandó jogot meghatározó kikötésre, az ítélet 69. pontjában szereplő, nyilvánvalóan széles megfogalmazástól függetlenül. Az ítélet ezen értelmezése összhangban áll a 93/13 irányelv ötödik és hatodik preambulumbekezdésével is, amely azon fogyasztók védelmének szükségességét említi, akik általában nem ismerik a saját országukon kívüli bíróságon alkalmazott jogot.

108. Másodszor a megközelítésmódtól függetlenül úgy vélem, hogy hasznos lenne, ha a Bíróság pontosítaná, vagy akár felülvizsgálná a Verein für Konsumenteninformation ítélet 69. pontjának szövegét. E tekintetben azt javaslom, hogy a Bíróság állapítsa meg, hogy – az említett ügyben szereplőhöz hasonló, a külföldi jog kikötésére vonatkozó feltétel különleges körülményeinek hiányában – az eladót vagy a szolgáltatót nem terheli azon általános kötelezettség, hogy a szerződés megkötését megelőzően felhívja a fogyasztók figyelmét az ilyen jellegű, kógens jogszabályi rendelkezések létére.

109. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéssel kapcsolatban úgy ítélem meg, hogy bármely tájékoztatási kötelezettség fennállásának inkább a 2005/29 irányelvből, és nem a 93/13 irányelvből kell erednie, és az ilyen kötelezettség kizárólag a legfontosabb információkra[30] terjed ki. E kötelezettség azonban nem terjedhet odáig, hogy magában foglalja a létező bírói gyakorlat felvázolását. Ebből viszont az következik, hogy az ellentmondó bírói gyakorlat fennállása önmagában semmiképpen nem elegendő annak megállapításához, hogy az a szerződési feltétel, amely nem hivatkozik e bírói gyakorlatra, nem érthető a 93/13 irányelv 5. cikke alkalmazásában.

5. A negyedik kérdés

110. A kérdést előterjesztő bíróság negyedik kérdése lényegében arra vonatkozik, hogy úgy kell-e értelmezni a 93/13 irányelv melléklete 1. pontjának m) pontját, hogy az alkalmazandó az egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételre is, ha az – akár a szerződő felek bármelyikének teljesítése előtt – a fogyasztóval szerződő felet jogosítja fel egyoldalúan a fogyasztó teljesítése szerződésszerűségének megítélésére.

111. Ezzel kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy a 93/13 irányelv melléklete 1. pontjának m) pontja azon feltételekre vonatkozik, amelyek tárgya vagy hatása az, hogy többek között megadják a jogot az eladó vagy szolgáltató számára annak megállapítására, hogy az „áruk vagy szolgáltatások” megfelelnek-e a szerződésnek, illetve megadják azt a kizárólagos jogot, hogy a szerződés bármely feltételét az eladó vagy szolgáltató értelmezze. Az „áruk vagy szolgáltatások” kifejezés használatából ugyanakkor egyértelmű, hogy a melléklet 1. pontjának m) alpontja nem vonatkozik a szerződésből

29 Lásd a 63. és a 68. pontot.

30 Analógia útján lásd: 2016. szeptember 7-i Deroo-Blanquart ítélet, C-310/15, EU:C:2016:633, 48. pont.

eredő *összes* kötelezettségre, hanem inkább csak azokra, amelyek azon kérdéssel függnek össze, hogy az érintett árukat vagy szolgáltatásokat a szerződésnek megfelelően szolgáltatták, illetve nyújtották-e. Ha ugyanis az lett volna az uniós jogalkotó szándéka, hogy az 1. pont m) alpontja a szerződésből eredő valamennyi és bármely kötelezettségre alkalmazandó legyen, feltehetően az „áruk vagy szolgáltatások" kifejezéstől eltérő kifejezést használt volna.

112. Ezért azon feltétel, amely „a fogyasztóval szerződő felet jogosítja fel egyoldalúan a fogyasztó teljesítése szerződésszerűségének megítélésére", mint olyan nem tartozik a 93/13 irányelv melléklete 1. pontja m) pontjának hatálya alá, azonban bizonyos körülmények között tisztességtelen szerződési feltételnek minősülhet az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének rendelkezései alapján amiatt, hogy majdnem fogalmilag jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben.

113. Megismételve, ezért az 1. pont m) alpontja csak azokra a feltételekre alkalmazandó, amelyek kizárólagos joggal ruházzák fel az eladót vagy a szolgáltatót annak meghatározására, hogy az *áruk vagy szolgáltatások* megfelelnek-e a szerződésnek, és nem vonatkozik a szerződés teljesítésére általában.

IV. Végkövetkeztetés

114. A fenti megállapításokra tekintettel azt javaslom, hogy a Bíróság a következő választ adja a Fővárosi Ítélőtábla (Magyarország) által előterjesztett kérdésekre:

1) A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv melléklete 1. pontjának q) alpontját úgy kell értelmezni, hogy az nem minősül az olyan, egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel általános tilalmának, amelynek célja vagy hatása a bizonyítási teher megfordítása, amennyiben e bizonyítási teher az alkalmazandó jog szerint egyértelműen a másik felet terheli.

2) A 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az mint tisztességtelent kizárja az olyan szerződési feltételt, amelynek az a hatása, hogy a fogyasztót korlátozza vagy elzárja valamely vitarendezési módtól. A 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése alkalmazásában viszont nem tisztességtelen azon feltétel, amelyre figyelemmel a fogyasztó alappal feltételezi, hogy a szerződést a maga egészében, a hitelező által követelt módon és mértékben teljesítenie kell abban az esetben is, ha ezt a fogyasztó vitatja.

3) A 93/13 irányelv 5. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a nemzeti bíróságoknak egy adott szerződési kikötés értelmezésére vonatkozó, egységes álláspontjának hiánya önmagában nem elegendő azon következtetés levonásához, hogy e feltétel e rendelkezés értelmében nem világos és érthető.

4) A 93/13 irányelv melléklete 1. pontjának m) alpontját úgy kell értelmezni, hogy az nem alkalmazandó az olyan, egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételre, amely a fogyasztóval szerződő felet jogosítja fel egyoldalúan a fogyasztó teljesítése szerződésszerűségének megítélésére. Bizonyos körülmények között azonban megállapítható, hogy az ilyen jellegű feltétel sérti az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének rendelkezéseit.